

Rapport 2011:70

Arkeologisk förundersökning

Knivigt läge vid Hagatorget

RAÄ 14

Hagatorget

Söderköpings stad och kommun

Östergötlands län

Viktoria Björkhager

Knivigt läge vid Hagatorget

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	5
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7
Bilaga 1. Ritningar	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

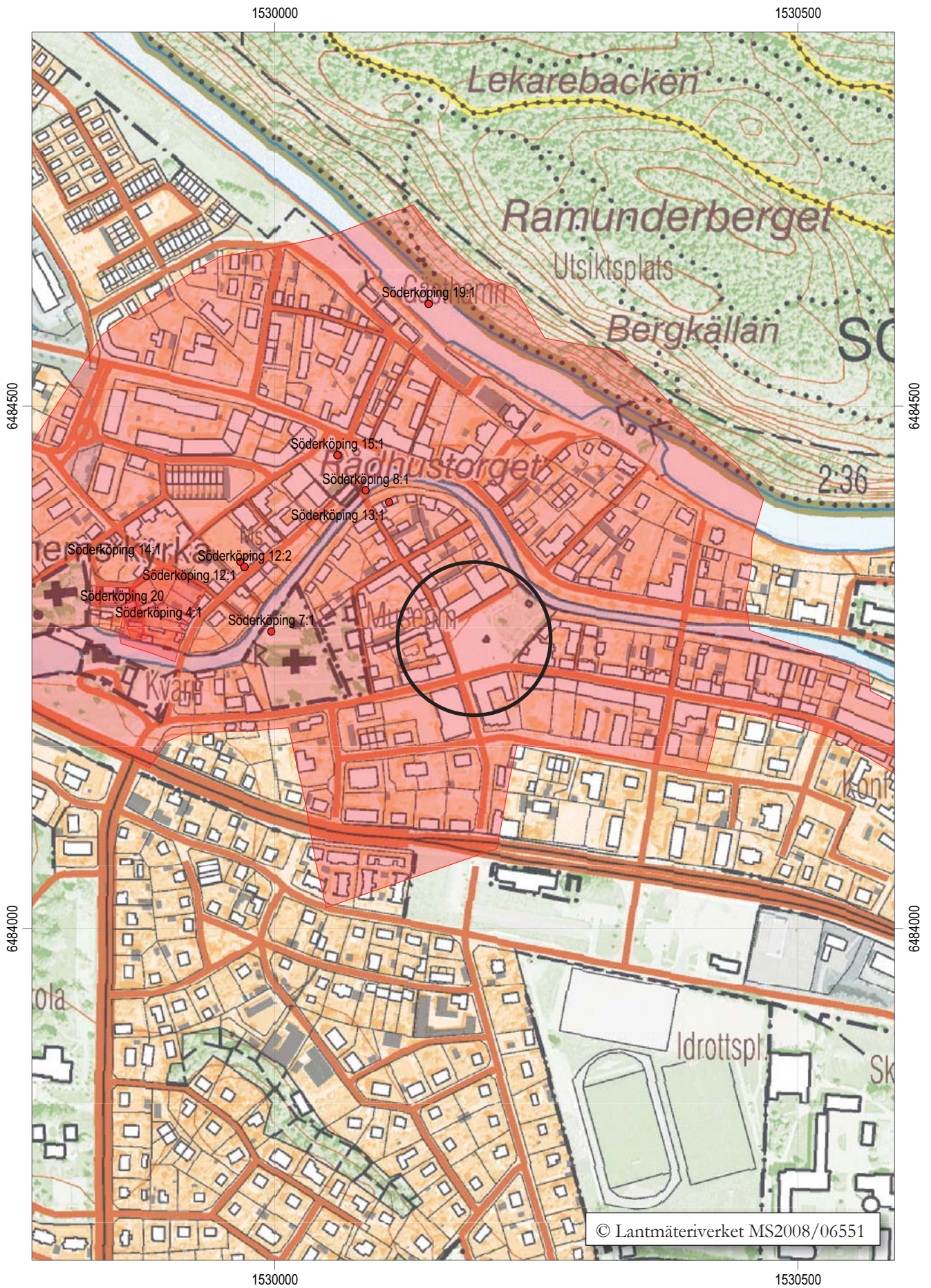
Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde sommaren 2000 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll i den nordvästra delen av Hagatorget i Söderköping. Förundersökningen genomfördes i samband med reparationer av en telekabel som gått sönder på grund av kraftiga sättningar i marken.

Vid förundersökningen påträffades ett 0,40 m tjockt kulturlager innehållande träflis och bark. I detta lager framkom fynd av obrända djurben och en skaftad kniv. I schaktet påträffades även rester av träplankor, som skadats vid schaktning för den befintliga telekabeln.

Viktoria Björkhager
1:e antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 086 66 (8G 6g Söderköping), med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde en arkeologisk förundersökning i norra delen av Hagatorget i Söderköping i form av antikvarisk kontroll i samband med reparation av en telekabel i augusti 2000. Förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Swedia networks AB vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för förundersökningen samt utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Den aktuella kabelsträckningen ligger inom gränsen för Söderköpings medeltida stadsområde, RAÄ 14. Kabelsträckningen gick från Storgatan ned till Storån och passerade den nordvästra kanten av Hagatorget. Schaktet passerade utanför Östgöta Enskilda Banks kontorslokaler.

Hagatorget ligger inom det område som kallas Hagakvarteren eller Hagan, vilka utgörs av de kvarter som ligger söder om Storån. Hagatorget omgärdas av kvarteren Postiljonen, Bryggaren, Köpmannen och Engelbrekt. Norr om torget rinner Storån. Hagatorget omsluts av Skönbergagatan, Storgatan, Östra Parkgatan och Västra Hagagatan. Skönbergagatan var under medeltiden stadens utfart mot Västervik (Broberg & Hasselmo 1978). De flesta av gatorna och gränderna i Hagan finns belagda från medeltid och området har i huvudsak kvar sin medeltida struktur (Broberg & Hasselmo 1978:17).

Under det äldsta skedet av stadens historia präglades miljön i de västra delarna av Hagan förmodligen av hagar och betesmark. Nya gator anlades i dessa delar mot slutet av 1200-talet och början av 1300-talet (Menander & Lindeblad 2001). Under medeltiden förekom smideshantverk i stor utsträckning i Hagakvarteren. Stora mängder med smidesslagg, gjutformar, deglar m m samt ett par ugnar har påträffats vid arkeologiska undersökningar i kv Mjölnaren och kv Engelbrekt (Tesch 1980, Broberg & Hasselmo 1978). Detta kunde även påvisas vid undersökningar av Strandpromenaden, i närheten av Hagatorget, där slagg- och brandlager vittnar om smideshantverk (Feldt 2005). Även i skriftliga källor verkar hantverkare i högre grad ha varit verksamma i Hagakvarteren än i andra kvarter (Ljung 1949).

Under 1992 utfördes två arkeologiska undersökningar, en i Storgatan i anslutning till Hagatorget och en annan i kv Köpmannen. De äldsta lämningarna bestod av ett plank, två gatunivåer samt ett antal träffislager. Planket var uppfört i resvirkesteknik. Det

har troligen utgjort en gränsmarkering av Bosgårdens mark och/eller utgjort den framväxande stadens begränsning. Planket kan samtidigt ha fungerat som bogårdsmur åt S:t Larskyrkans föregångare. Under 1240-talet anlades en gata, nuvarande Storgatan, öster om undersökningsytan. Den var byggd av ekstockar och ersatte en hålväg som delvis varstensatt. Vid undersökningen påträffades ännu en nivå från dess äldsta tid, tallstockar daterade till 1247. Från 1270-tal till 1330-tal fanns tre nivåer av Storgatan. Två nivåer var trälagda medan den tredje varstensatt (Lundberg 1928:21, Lindeblad & Menander 2000).

Östergötlands länsmuseum genomförde 1998 en arkeologisk förundersökning i samband med nedläggandet av vatten- och avloppsledningar utmed Storgatan i kanten av Hagatorget. Vid undersökningen påträffades mäktiga kulturlager som fortsatte ned under det grävda schaktdjupet på ca 2,5 m under nuvarande gatunivå. Kulturlagren bestod till stor del av gatubeläggningar i form av kavelbroar och träffislager samt stenläggningar, men även andra typer av träkonstruktioner påträffades (Magnusson 2008). Östergötlands länsmuseum utförde under 2000 och 2001 en arkeologisk förundersökning på Hagatorget i samband med schaktning för kablar. I schakten framkom omfattande lämningar såsom kulturlager med träflis, ris och enstaka stenar samt träplankor. Lämningarna var bl a spår efter trögolv, huskonstruktioner och gränder m m (Ohlsén, rapport i manus).

Syfte

Syftet med förundersökningen var att fastställa om lagsskyddade fornlämningar berördes av markningreppen. Om mindre ingrepp kom att ske i fast fornlämning skulle lämningarna undersökas och dokumenteras för att fastställa deras karaktär, omfattning och datering. Om lämningarna hade en avsevärd omfattning skulle länsstyrelsens kulturmiljöenhet kontaktas för vidare beslut i ärendet.

Metod och dokumentation

Schaktningsarbetet blev begränsat eftersom man sondat i telerören och kommit fram till vilken del av den aktuella sträckan som teleavbrottet var beläget.

Kulturlagren grävdes skiktvis utmed de begränsade delar av schaktet där de var intakta. I övrigt dokumenterades kulturlagren genom profilritning, fotografering och anläggningsbeskrivning.

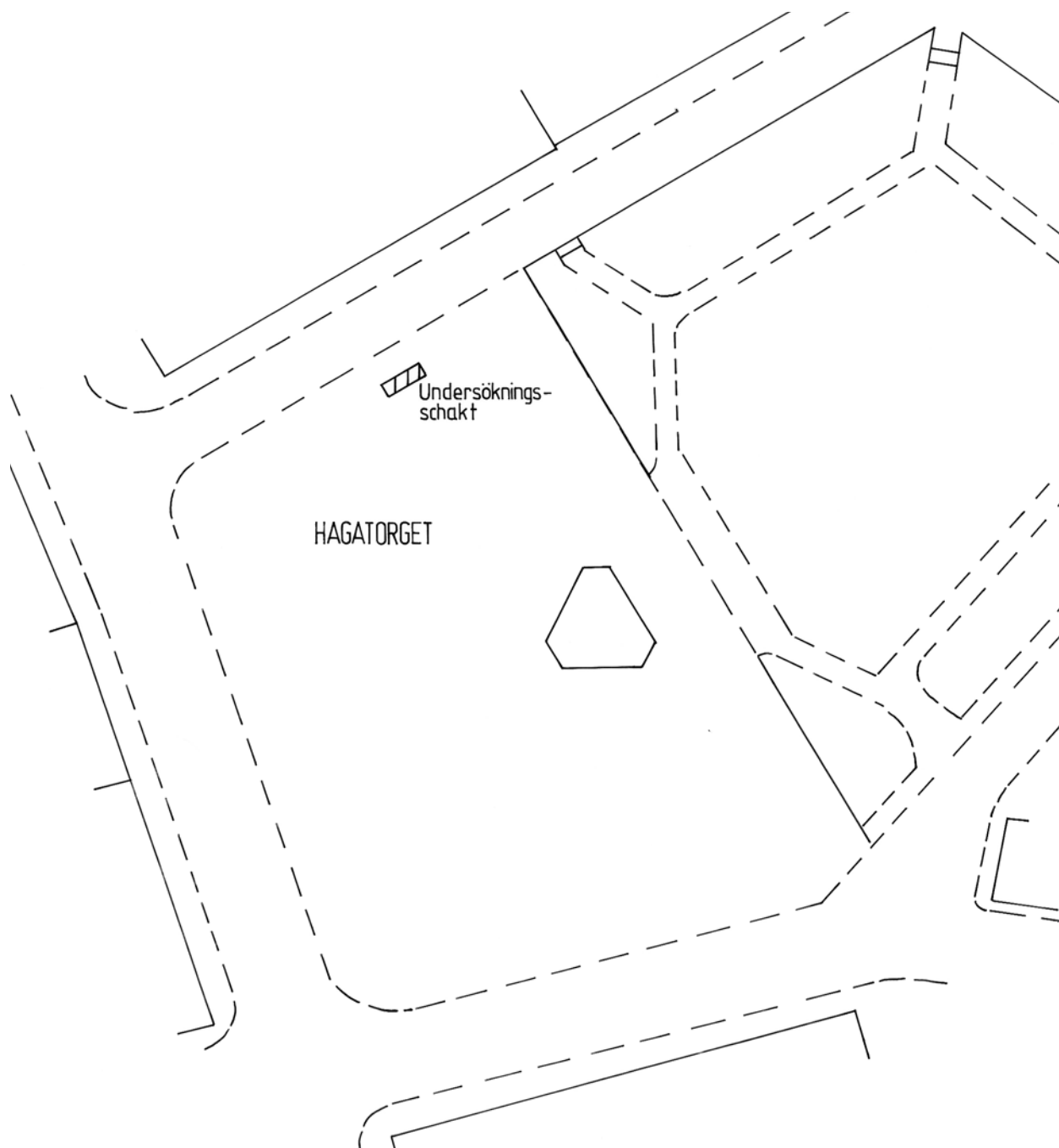
Dokumentationsmaterialet i form av en plan- och en profilritning förvaras på Östergötlands museum.

Resultat och tolkning

Det aktuella schaktet var endast ca 3,50 m långt och 0,90 -1,40 m brett med ett djup på ca 0,80 m. Vid schaktningen påträffades kulturlager ca 0,40 m under gatunivå. Lagren utgjordes av träflis, ris och enstaka stenar (0,03-0,10 m stora). Lagren gick ända ned i schaktbotten och hade en mäktighet av 0,40 m synligt i profilen. Fynden i lagret utgjordes av ben och en träskaftad kniv (figur 4).

I den nordöstra delen av schaktet på ett djup av ca 0,60-0,80 m under nuvarande gatunivå påträffades

träplankor i två nivåer. Den översta nivån med plankor låg i nordöst-sydvästlig riktning på ett djup av 0,60 m under markytan. Den andra nivån plankor låg i närmast öst-västlig riktning på ett djup av 0,80 m under markytan. En av plankorna hade en tjocklek av 0,04 m. På grund av att det endast var utmed en ca 0,25 m bred remsa av schaktet där lagren var intakta var det inte möjligt att avgöra till vilken typ av konstruktion plankorna tillhört. De hade dock ursprungligen fortsatt ut i kabelschaktet men grävdes sönder vid nedläggandet av några cementrör.

Figur 3. Detaljplan av det undersökta området. Skala 1:500.

Referenser

Tryckta källor

- Broberg B. & Hasselmo M. 1978. *Söderköping. Medeltidsstaden 5*. Rapport. Riksantikvarieämbetet.
- Borenius Jörpeland L. & Lindh M. 1996. *Vid en medeltida gränd i kvarteret Bryggaren, Söderköping, Östergötland*. Rapport. Riksantikvarieämbetet. UV Stockholm 1996:105.
- Claésson A. & Feldt A-C. 1999. *Arkeologisk förundersökning. Bielkegatan m fl, Söderköping*. Rapportmanus. Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2005 *I Hagan vid Storån*. Rapport. Östergötlands länsmuseum.
- Hasselmo M. & Tesch S. 1985. 1984 års arkeologiska undersökningar i Söderköping. *S.ta Ragnhilds Gilles årsbok 1984*. Söderköping.
- Hörfors O. 1995. *Medeltida bebyggelse lämningar på Hagatorget, Söderköpings stad och kommun, Östergötland*. Arkeologisk förundersökning. Rapport. Östergötlands länsmuseum.
- Lindeblad K. & Menander H. 2000. *Trehundra år i Hagan*. Arkeologiska undersökningar i kv Köpmannen och Storgatan, Söderköping, Östergötland. Rapport Riksantikvarieämbetet UV Öst 2000:36. Linköping.
- Ljung S. 1949. *Söderköpings historia intill 1568*. Lund.
- Lundberg E. 1928. *Topografiska stadsundersökningar I, Söderköping*. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademiens handlingar 39:1. Stockholm.
- Magnusson M. 2008. *Gator på djupet. Schaktning för brunnar och dagvatten på Storgatan och Skönbergatan vid Hagatorget*. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2008:131.
- Norrköpings Tidningar 1963 7/2* artikel om ombyggnation av Hagatorget.
- Ohlsén M. 2006. Hagatorget. Söderköping. Rapportmanus. Östergötlands länsmuseum.
- Ohlsén M. 2006. Storgatan. Söderköping. Rapportmanus. Östergötlands länsmuseum.
- Schnittger B. 1909. Några medeltidsfynd från Söderköping. Ett bidrag till stadens äldsta historia. *Meddelanden från Östergötlands fornminnesförening 1909*. Linköping.
- Tesch S. 1987. Söderköping. Med bidrag av M. Hasselmo. *Ur 7000 år på 20 år. Arkeologiska undersökningar i Mellansverige*. Red Andrae, Lamm & Hasselmo. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

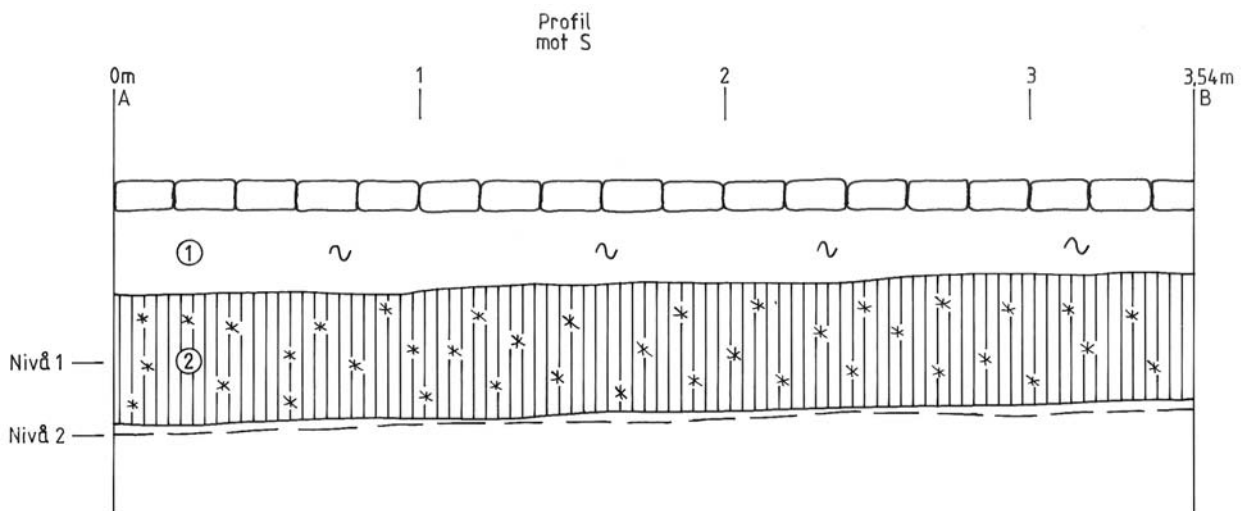
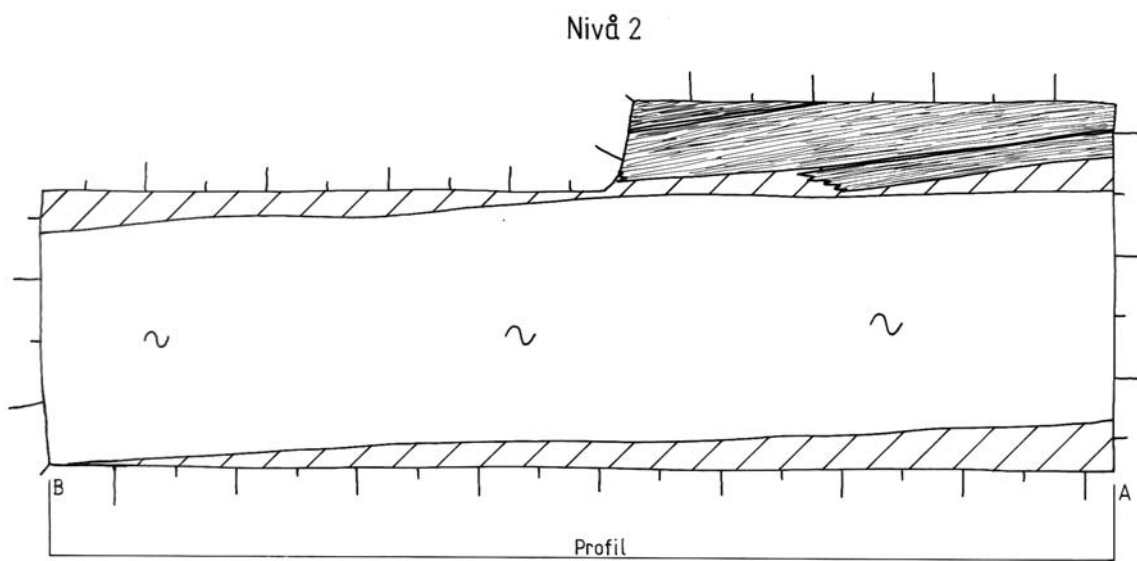
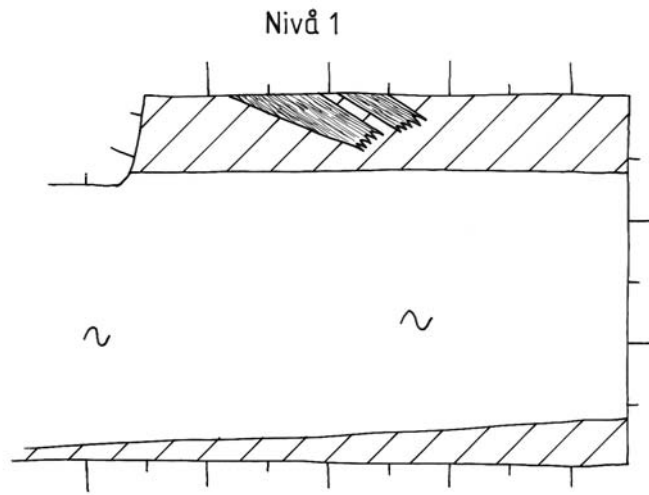
Figur 4. Den skaftade kniven. Foto Lasse Norr, Östergötlands museum.

Tekniska uppgifter

Lokal	Hagatorget
Socken/Stad	Söderköping
Kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 14
Ekonomiska kartans blad	086 66 (8G 6g Söderköping)
Koordinater	X6484300, Y1530250
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens dnr	Muntligt Jan Eriksson
Länsstyrelsens handläggare	Jan Eriksson
Länsstyrelsens beslut	Muntligt Jan Eriksson
ÖLM dnr	453/98
ÖLM projektnr	6064
Uppdragsgivare	Swedia networks AB
Kostnadsansvarig	Swedia networks AB
Projektledare	Viktoria Björkhager
Fältarbetstid	1998-08-27--28
Totalt undersöktes	ca 4 m ²
Fynd	Ben och en kniv
Foto	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Lasse Norr
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2011:70 © Östergötlands museum

Bilaga 1. Ritningar

Skala 1:25

L1 Bärlager

L2 Kulturlager med innehåll av träflis och bark

Östergötlands länsmuseum utförde sommaren 2000 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll i den nordvästra delen av Hagatorget i Söderköping. Förundersökningen genomfördes i samband med reparationer av en telekabel som gått sönder på grund av kraftiga sättningar i marken.

Vid förundersökningen påträffades ett 0,40 m tjockt kulturlager innehållande träflis och bark. I detta lager framkom fynd av obrända djurben och en skaftad kniv. I schaktet påträffades även rester av träplankor, som skadats vid schaktning för den befintliga telekabeln.